

План лекції

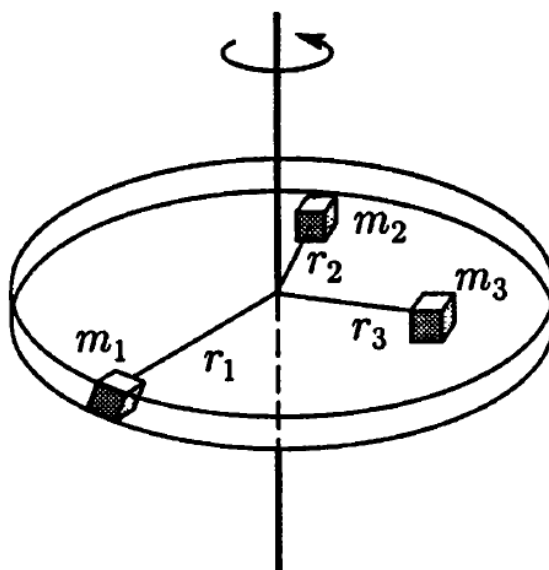
1. Момент інерції.
2. Кінетична енергія обертання

1. Момент інерції.

Моментом інерції системи (тіла) щодо даної осі називається фізична величина, рівна сумі добутків мас n матеріальних точок системи на квадрати їх відстаней до розглянутої осі:

$$J = \sum_{i=1}^n m_i r_i^2 . \quad (1.22)$$

Сумування відбувається по всіх елементарних масах m_i тіла, на які розбивається тіло (мал. 1.7).

Мал. 1.7

У випадку безперервного розподілу мас ця сума зводиться до інтеграла

$$J = \int r^2 dm, \quad (1.23)$$

де інтегрування проводиться по всьому обсягу тіла.

Наведемо значення моментів інерції для деяких тіл (мал. 1.8).

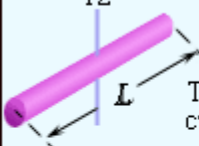

$I_C = \frac{1}{12}ML^2$ Твердый стержень	$I_C = \frac{2}{5}MR^2$ Шар	$I_C = \frac{2}{3}MR^2$ Тонкостенная сферическая оболочка
$I_C = MR^2$ Тонкостенный цилиндр	$I_C = \frac{1}{2}MR^2$ Диск	$I_C = \frac{1}{4}MR^2$ Диск

Рис. 1.8

Якщо відомий момент інерції тіла щодо осі, що проходить через його центр мас, то момент інерції щодо будь-якої іншої паралельної осі визначається теоремою Штейнера: момент інерції тіла J щодо довільної осі дорівнює моменту його інерції J_C щодо паралельної осі, яка проходить через центр мас C тіла, складеному з добутком маси m тіла на квадрат відстані a між осями:

$$J = J_C + ma^2. \quad (1.24)$$

2. Кінетична енергія обертання

Розглянемо абсолютно тверде тіло, що обертається біля нерухомої осі, що проходить через нього. Подумки розіб'ємо це тіло на маленькі обсяги з елементарними масами $m_1, m_2, \dots, m_n$, що перебувають на відстанях $r_1, r_2, \dots, r_n$ від осі. При обертанні твердого тіла щодо нерухомої осі окремі його частки масами m_i опишуть окружності різних радіусів r_i , маючи різні лінійні швидкості v_i й однакову кутову швидкість:

$$\omega = \frac{v_1}{r_1} = \frac{v_2}{r_2} = \dots = \frac{v_n}{r_n}. \quad (1.25)$$

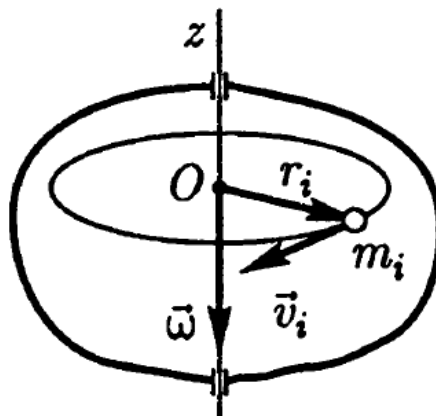

Рис. 1.9

Кінетичну енергію обертового тіла знайдемо як суму кінетичних енергій його елементарних об'ємів:

$$T_{BP} = \frac{m_1 v_1^2}{2} + \frac{m_2 v_2^2}{2} + \dots + \frac{m_n v_n^2}{2}, \quad (1.26)$$

або

$$T_{BP} = \sum_{i=1}^n \frac{m_i v_i^2}{2} = \sum_{i=1}^n \frac{m_i (\omega r_i)^2}{2} = \frac{\omega^2}{2} \sum_{i=1}^n m_i r_i^2 = \frac{J_Z \omega^2}{2}, \quad (1.27)$$

де J_Z - момент інерції тіла щодо осі Z .

Таким чином, кінетична енергія обертового тіла

$$T_{BP} = \frac{J_Z \omega^2}{2}. \quad (1.28)$$

Порівнюючи цю формулу з формулою кінетичної енергії тіла, що поступально рухається, можна помітити, що момент інерції – міра інертності тіла при обертовому русі.

Ця формула справедлива для тіла, що обертається навколо нерухомої осі. У випадку плоского руху тіла, наприклад циліндра, що скачується з похилої площини без ковзання, енергія руху складається з енергії поступального руху й енергії обертання:

$$T = \frac{mv_C^2}{2} + \frac{J_C \omega^2}{2}, \quad (1.29)$$

де m - маса тіла, що котиться;

v_C - швидкість центру мас тіла;

J_C - момент інерції тіла щодо осі, що проходить через його центр мас;

ω - кутова швидкість тіла.

Питання для самоконтролю

1. Що таке момент інерції тіла?
2. Яка роль моменту інерції в обертальному русі?
3. Сформулюйте та поясніть теорему Штейнера.
4. Виведіть формулу кінетичної енергії тіла, що обертається навколо нерухомої осі.

Список літератури

1. Трофимова Т.И. Физика: учебник для студ. учреждений высш. проф. образования / Т.И.Трофимова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательский центр «Академия», 2013. – 352 с. (§§ 20-21).
2. Трофимова Т.И. Курс физики. Учеб. пособие для вузов / Т.И.Трофимова. – Изд. 9-е, перераб. и доп. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 560 с. (§§ 16-17).